

HET RAD VAN FORTUIN: *de tarot over zichzelf.*

Wat kan de tarot ons vertellen over 'fortuin', ofwel 'geluk'? Onze ervaring wijst uit, dat geluk en ongeluk, gezondheid en ziekte, voorspoed en tegenspoed, erg onberekenbare grootheden zijn. Toch zoeken velen in de tarot en andere symboolsystemen naar de 'code', die de geheimen van het fortuin blootlegt. Is dat mogelijk? Valt het (on)geluk ons toe of creëren we het zelf? Zijn er blinde wetten werkzaam zonder aanzien des persoons of hebben we zelf ook iets over ons lot te vertellen? En is datgene wat je 'toe-valt', 'stom toeval' of een zinvolle gebeurtenis?

We gaan een reisje maken door de geschiedenis aan de hand van vier versies van het Rad van Fortuin uit de 15^e, de 18^e, het begin en het einde van de 20^e eeuw. We zullen zien hoe het denken over de wetmatigheden van het lot zich in de loop van de tijd ontwikkelt.

Vrouwe Fortuna

De Visconti tarot verscheen in de 15^e eeuw in Milaan en is de oudst bekende versie van de tarot. In het midden zien we een geblinddoekte Vrouwe Fortuna, die aan het 'levenswiel' draait. Om het rad heen vier figuren. Links zien we de jeugd, die op het rad omhoog klimt. Bovenop het rad zit de rijpe volwassene, die het (schijnbaar) voor het zeggen heeft. Maar lang duurt zijn heerschappij niet: in de dalende figuur rechts treedt de neergang al in. Onderaan het rad zien we tenslotte de kruipende grijsaard, die in het zicht van de dood beseft dat hij – ondanks al zijn bezittingen en verworvenheden – met lege handen staat. Het is haast niet zichtbaar op de kaart, maar elke figuur heeft een tekst.

De linkerfiguur zegt: 'Regnabo': 'Ik zal regeren'.

De bovenste figuur zegt: 'Regno': 'Ik regeer'.

De rechterfiguur zegt: 'Regnavi': 'Ik heb geregeerd'.

En de grijsaard onderaan het wiel zegt: 'Sum sine regno': 'Ik heb niets om te regeren'.

'Regeren' betekent invloed hebben, het uitoefenen van macht en controle. Zolang je regeert heb je het voor het zeggen en dus het lot in eigen hand. Op de afbeelding zien we dat dit 'regeren' maar een tijdelijke aangelegenheid is. Onherroepelijk treedt de neergang in, want al het aardse is tijdelijk. Hierin klinkt het bekende middeleeuwse motto 'momento mori' door: 'gedenk te sterven'. Je kunt het aardse geluk niet vasthouden. Er zijn kosmische krachten aan het werk waartegenover onze controle weinig voorstelt en hoogstens van tijdelijke aard is.

Vrouw Fortuna draagt een blinddoek en dat belooft weinig goeds voor de kwetsbare sterveling. Ze draait immers zonder aanzien des persoons aan het levenswiel! In de grote bewegingen van de tijd en de kosmos is een individueel mensenleven nietig en onbetekenend. De Visconti tarot ontstond in een tijd, dat pestepidemieën halve steden konden uitroeien. De alomtegenwoordige dood vaagde alle standsverschillen en privileges weg. Vergeleken met de ruwe middeleeuwen, zouden we de illusie kunnen koesteren dat we nu meer controle hebben over het (ons) leven. Maar ook in deze tijd kan het ongeluk op elk moment toeslaan en blijft de waarheid, dat we geen enkele gelukstoestand permanent kunnen vasthouden, recht overeind. Elke controle is betrekkelijk en het is misschien zelfs dwaasheid om er naar te streven. Het 'momento mori' was een oproep aan de mens om zich te richten op hogere waarden. Zijn zielenheil moest hij niet zoeken in dit leven op deze aarde, maar in het hiernamaals.

Het redeloze rad.

In de 18^e eeuwse Tarot de Marseille ontbreekt Vrouw Fortuna. Het wiel heeft een greep, maar er is niemand te zien die het wiel in beweging brengt. Kennelijk beweegt het uit zichzelf. Dit beeld suggereert een oerbeginsel, dat het wiel in beweging zet, waarna alles volgens vaste wetten verloopt. Een deterministisch wereldbeeld dus, want alles ligt vanaf het begin al vast. Als nu de tarot een openbaring is van die wetten, moet het dus mogelijk zijn om de toekomst te voorspellen. De vrije wil van het individu bestaat niet of doet er niet toe.

Links zien we een aap-achtige figuur in een neergaande beweging. Ten opzichte van de Visconti versie is de draairichting nu omgekeerd! Dáár rijst de jongeling op uit de sfeer van

de aarde en keert er als grijsaard weer naar terug: 'Stof zijt gij en tot stof zult gij wederkeren'.

In de Tarot de Marseille wordt de geboorte voorgesteld als een afdaling in de materie, die bovenaan het rad, in de sfeer van de hemel, begint en die gericht is naar beneden, de aarde. De opstijgende figuur aan de rechterkant is waarschijnlijk Anubis, de Egyptische god in de gedaante van een jakhals, die de zielen begeleidt na de dood. De opstijging bestaat dan uit het achterlaten van het lichamelijke omhulsel, om terug te keren tot de geestelijke oorsprong, vanwaar de cyclus opnieuw kan beginnen. In de mysterieuze fase tussen de dood en een nieuwe geboorte zien we dan boven het rad een gekroonde sfinx met een zwaard in zijn hand. Hij zit op een plaats die niet mee draait met het rad en staat dus kennelijk voor een onsterfelijk principe of wezen. Hij heeft een zwaard in de hand, wat suggereert dat hij oordeelt. Dat lijkt te betekenen dat we na de dood beloond ofwel gestraft worden voor onze daden. Omdat de sfinx zowel aan het einde als aan het begin van de levenscyclus staat, ligt het tevens voor de hand dat de nieuwe geboorte de resultaten van de vorige levenscyclus met zich mee neemt.

De figuren op het rad zijn dierlijk en spiegelen dus ook onze dierlijke natuur. Als dier planten we ons voort, worden geboren, doen ons ding en sterven wij. Zonder besef van onze goddelijke oorsprong zijn we gebonden aan het rad als redeloze dieren. Slechts door een transcendent principe als de sfinx is de ontsnapping aan de gebondenheid op het rad mogelijk. De vergelijking met oosterse godsdiensten, die zich richten op de bevrijding van de eeuwige wedergeboorte, ligt voor de hand, al is het twijfelachtig of de ontwerper van dit spel dat in gedachten had. Waarschijnlijker is de gedachte, dat de wetmatigheden van het lot in handen zijn van het hoogst mysterieuze wezen van de sfinx, die immers bekend staat om zijn onoplosbare raadsels. Waarom zijn zijn raadsels onoplosbaar? Omdat ze van een hogere orde zijn, dan ons beperkte begrip aankan. Het aardse bestaan is een illusie, waarin we zijn verdwaald. We zouden hier kunnen eindigen met 'we weten het niet', maar stiekem hopen we toch dat we ooit het raadsel zullen ontcijferen. Eén ding wordt wel duidelijk, lijkt me: het antwoord op de vraag naar ons levenslot voert ons tot voorbij de grens van leven en dood.

Het bezielde universum, de bezielde mens.

De wezens op het rad hoeven niet nader te worden toegelicht, want Waite wijkt hierin niet wezenlijk af van de Tarot de Marseille. De vier figuren in de hoeken van de kaart staan voor de vier elementen en hun kosmische vertegenwoordigers in de vaste tekens van de dierenriem:

Leeuw: vuur

Stier: aarde

Adelaar (de getransformeerde Schorpioen): water

Engel (het teken Waterman): lucht

Zowel in de tarot als in de astrologie worden de vier elementen gezien als de basis van het gemanifesteerde universum. Ze zijn te herkennen in de kosmische samenhangen van de planeten en de sterren, in de fysieke gesteldheid van de aarde, maar ook in de mens zelf als vier functies: willen (vuur), denken (lucht), voelen (water) en handelen (aarde). De vier wezens lezen een open boek en suggereren daarmee, dat de wetten van de elementen zich openbaren op alle niveaus van het leven en dus als een open boek gelezen kunnen worden. Het leven wordt niet meer voorgesteld als een redeloos en zielloos voort tollend rad, maar als de openbaring van een bezielde schepping, waarin orde en samenhang heerst.

Het rad zelf is bijzonder rijk aan symboliek. In de binnenste cirkel vinden we vier alchemistische tekens: boven het teken voor kwik (bewustzijn), rechts zwavel (activiteit), onder water (oplossing) en links zout (inertie, zuivering). De alchemie ging ervan uit dat alle materie bezielde is en dat het mogelijk moet zijn om die ziel uit de materie te bevrijden. Daarmee brachten ze een diep besef van de zin van het aardse bestaan tot leven. De aarde, en dus ook onze dierlijke natuur die van de aarde is, wacht er op om bevrijd te worden en de mens is daar – met bewustzijn, kwik – toe in staat. Dit is geen beeld van een strijd met de materie, de aarde, het lichaam om ervan los te komen, maar een beeld van een innige verbinding tussen geest en lichaam, hemel en aarde. Die werelden zijn niet gescheiden door de onverbiddelijke grenzen van de dood, maar hier en nu in een levende uitwisseling verbonden en wij zijn daar deel van. Want ook in ons, of juist in ons, leeft de goddelijke vonk, het bewustzijn dat in staat is om in alle werelden door te dringen en alles te bezielen.

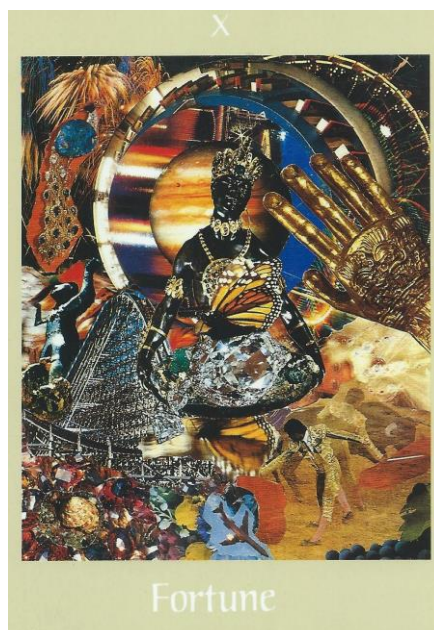
In de buitenste cirkel van het rad zien we de vier Hebreeuwse letters JHVH, de heilige naam van 'God'. De vier letters in dezelfde cirkel vormen, linksom met het rad mee gelezen, het woord TORA, Hebreeuws voor 'wet'. De wet volgt de natuurlijke richting van geboorte en dood. Als we de vier letters rechtsom, tegen de beweging van het rad in, lezen, staat er: TARO ofwel TAROT. Waite presenteert hier de Tarot als middel om – tegen de natuurlijke beweging in – vrij te worden tegenover de dwingende wetten van het rad. Dit is echter geen beeld van strijd tegen de materie, de aarde of het lichaam, maar een beeld van bewustwording en inzicht. Anders gezegd: Waite doet een poging om het raadsel van de sfinx te ontsluiëren.

Waarom is de sfinx – letterlijk – zo onbewogen? Omdat hij weet dat al die ups en downs van het leven tijdelijk zijn en vanuit een hoger perspectief gezien niet zijn wat ze lijken te zijn. Dat zou ons aan het denken moeten zetten als we (bijvoorbeeld de tarot) vragen stellen over ons fortuin, ons geluk, ons lot. Als ik bijvoorbeeld ziek ben, zou de vraag aan de sfinx niet moeten zijn of ik weer gauw beter word. We zouden moeten vragen om bewustzijn, inzicht. Dan zien we ziekte niet als een blind toeval dat ons treft, maar als een gids naar bewustzijn. Niet de feitelijke gebeurtenissen zijn belangrijk, maar ons bewustzijn ervan. Het bewustzijn bezielt de aarde en dus ook de feitelijke gebeurtenissen. Bewustzijn is de bron van zingeving en betekenis. Bewustzijn begint met aandacht: het lezen van de gebeurtenissen als een kosmische openbaring, zie de vier wezens in de hoeken van de kaart.

Om de ware zin van de wisselingen van het lot te lezen, hebben we de rust en de onbewogenheid van de sfinx nodig. Weten dat elke situatie tijdelijk is, contact maken met de stilte in jezelf, je niet laten afleiden door de ruis en de veelheid van het leven van alledag. In de stilte kan de ziel spreken, de onsterfelijke ziel in ons die alle levenscycli in zichzelf verenigt en bezielt.

Onbegrensde mogelijkheden

De Voyager Tarot is ontworpen door James Wanless en bedoeld voor de 21^e eeuw. De kaart toont de volheid van het leven: veel beweging en dynamiek, rijkdom, onbegrensde

mogelijkheden. Het Rad van Fortuin is nu een rad van avontuur geworden. De veelheid van het aardse leven wordt niet afgedaan als een illusie, waarin we gevangen zijn geraakt, maar als een veelheid van *kansen*, als een soort roulettespel waarin je zelf kiest waar je op wilt gokken en wat je wilt inzetten. Als je lef hebt en er voor gaat, kun je succes hebben – of niet natuurlijk. Kun je het geluk afdwingen? We leven in een tijd, dat er veel formules voor succes worden bedacht, die triomfantelijk aan de man worden gebracht. Maar werken die recepten ook? En wat is eigenlijk succes?

Spiritualiteit is geen zaak meer van het hiernamaals of één of andere buitenaardse transcendente werkelijkheid, maar iets wat hier en nu beleefd en verwezenlijkt kan worden. De volheid van de kaart suggereert dat het ons niet ontbreekt aan kansen. We kiezen zelf wat ons de moeite waard lijkt, maar zijn we in staat om in de veelheid de essentie te zien? Het succes, dat we hebben bereikt kan een lege huls blijken te zijn. Ziekte, dood en verlies kunnen ons brengen bij een diepere realisatie van waar het echt om gaat in het leven.

Het middelpunt van het rad

Aan het einde gekomen van dit reisje door de tijd en de tarot, kaatst de symboliek van de kaarten als het ware naar ons terug. De vragen die we aan de tarot stellen, zijn tenslotte vragen aan onszelf. Wat versta jij onder succes? Welke zin en betekenis en zin geef jij aan wat er in je leven gebeurt? De tarot geeft wèl de grotere context weer waarbinnen die vragen zich voordoen, namelijk een levenscyclus waarin geluk en ongeluk, gezondheid en ziekte, leven en dood zich voortdurend afwisselen en de ultieme werkelijkheid schuilgaat achter constante verandering. Zoek het midden van het rad: de rust temidden van de beweging, de stilte in het oog van de storm. Niet om je te onttrekken aan het leven, maar om tot inzichten te komen omtrent jouw unieke levensavontuur. Het midden van het rad is bewust-zijn. Daar is geen onderscheid meer tussen verleden en toekomst, binnen en buiten, God en mens, tussen jou en je lot. Als je met de tarot wilt werken om inzicht te krijgen in je levensvragen, zoek dan dit midden en beziel vervolgens je leven en alles wat je 'aanraakt' vanuit je hoogst mogelijke inzicht in jezelf en je bestaansgrond.